

Ελληνοχριστιανική αγωγή (Δημήτρης Λιαντίνης)

✖ Μας δίδαξαν πως ο Χριστιανισμός ήρθε και συμπλήρωσε τον Ελληνισμό. Πως με τις νέες ιδέες κάλυψε τα κενά, θεράπευε τις ατέλειες και τα λάθη, ολοκλήρωσε την οπτική και τη θεωρία του, και βάθυνε τα αμμώδη και τα ρηχά της προβληματικής των Ελλήνων. Πως πράυνε τη σκληρότητα και μάλαξε την αγερωχία τους για τον άνθρωπο, στρογγύλεψε τις ακμές και τις οξείες της ελληνικής περηφάνειας, και ημέρωσε την τραχύτητα της ανθρώπινης πράξης. Μ' έναν λόγο, πως εξευγένισε τη γενική λειτουργία και έκφραση του βιοτικού τρόπου των Ελλήνων...

Διδάσκοντας οι δάσκαλοι τα αρχαία ελληνικά, μας έμαθαν να βλέπουμε ερμηνευτικά τους Έλληνες κάτω από τα τσακίσματα και τους ρυθμούς των χριστιανών. Αυτό σημαίνει, πως αν οι δάσκαλοι από την άποψη της ουσίας παραχάραξαν το ελληνικό νόμισμα, από την άποψη της μορφής ο τρόπος που ερμήνευαν στη συνέχεια τους Έλληνες ήταν να διαθέσουν το κίβδηλο χρήμα στην αγορά από όλες τις τράπεζες του κόσμου. Η υφήλιος γιόμισε κάλπικη μονέδα. Σύμφωνα με την τακτική αυτή, κάθε αποτίμηση ελληνικού στοιχείου έπρεπε να περνά μέσα από τους ηθμούς της χριστιανικής λογικής, της χριστιανικής ηθικής, και της χριστιανικής αισθητικής. Οι αρχαίοι κίονες γίνανε πέτρες, για να χτιστούν οι τοίχοι των νέων ναών...

Το δίκαιο των ανθρώπινων νόμων δεν είναι να μας χαρίζουν το μεγαλύτερο καλό, αλλά να μας φυλάγουν μέσα στο μικρότερο κακό. Ο νόμος των ανθρώπων δεν φιλοδοξεί να μου προσφέρει τον Παράδεισο. Του στέκεται αρκετό να αποτρέψει την Κόλαση να γκρεμιστεί απάνω μου. Μια βασική θέση των Ελλήνων, που είναι και η παιδαγωγική της φυσικότητας και της υγείας, λέει πως, είμαι ευτυχισμένος στο βαθμό που δεν είμαι δυστυχισμένος.

Αν θέλουμε να βρισκόμαστε σύμμετροι με την πραγματικότητα, και όχι με τις αφελείς επιθυμίες μας, τότε θα δεχθούμε ότι μέσα στην ανθρώπινη φύση περιπλεονάζει η φαυλότητα και το στοιχείο της άρνησης. Μία από τις δέκα θεμελιώδεις προτάσεις των Ελλήνων, που τη βάζουν μάλιστα και στο στόμα των εφτά σοφών, λέει: «Οι πλείστοι άνθρωποι κακοί». Και στη νεότερη εποχή το ίδιο νόημα μας το 'δωκε η απαρηγόρητη διατύπωση του Χόμπς: «Ο άνθρωπος είναι

λύκος για τον συνάνθρωπο». Σε μια τέτοια λοιπόν πραγματικότητα να πασχίζεις να εφαρμόσεις το «αγαπάτε αλλήλους» των χριστιανών είναι σαν να βάζεις φωτιά και να ζητάς να πυρπολήσεις τον χιονισμένο κάμπο...

Σχετικά με την αγάπη, την παρούσα στους χριστιανούς και την απούσα στους Έλληνες, αν θέλουμε να βρισκόμαστε σύμμετροι, όχι με την πλάνη και την υποκρισία, αλλά με την αλήθεια και την εντιμότητα, θα υποχρεωθούμε να αναδιατάξουμε τις θέσεις μας από τα θεμέλιά τους. Για τους Έλληνες αγάπη είναι η υποταγή στη φυσική και στην ηθική τάξη· αυτό που διαφορετικά το περιγράψανε με τη μεγαλώνυμη λέξη της Δίκης· να επιδικάζεις στον άνθρωπο την τιμή του· να μη γίνεσαι υπέρογκος και υβριστής απέναντι στους νόμους της φύσης και στους νόμους των ανθρώπων να κατέχεις και να δείχνεις τη νόστιμη και τη μέτρια ανθρωπιά· αυτό που οι Ευρωπαίοι ερμηνευτικά το βάφτισαν Ουμανισμό. Και όλα αυτά χωρίς γλυκασμούς και χωρίς ηχηρότητα. Με γνώση, με πίκρα και με βούληση.

Για τους Έλληνες, δηλαδή, αγάπη δε σημαίνει να δίνεις τον ένα από τους δύο χιτώνες σου. Αλλά να μην επιτρέπεις στον εαυτό σου να 'χει τρεις χιτώνες, όταν ο διπλανός δεν έχει κανέναν. Η θέση των χριστιανών να δίνεις από τα δύο το ένα σε 'κείνον που δεν έχει κανέναν, είναι η νοσηρή αντίδραση απέναντι στους νοσηρούς όρους. Η ελεημοσύνη δεν ταιριάζει στον αξιοπρεπή και τον περήφανο άνθρωπο. Γιατί ζητεί να λύσει το πρόβλημα προσωρινά, και εκ των ενόντων να «κουκουλώσει» μια κοινωνική αταξία. Ενώ η θέση των Ελλήνων να μην αποκτήσεις τρία, όταν ο δίπλα σου δεν έχει ούτε ένα, είναι η υγεία. Σου υποδειχνει να προλαβαίνεις στοχαστικά, για να μη χρειάζεσαι ύστερα να γιατροπορεύεις ατελέσφορα. Άλλωστε η θέση αυτή είναι, αλλιώςτικά, η βάση εκείνης της υπέροχης σύλληψης στο κοινωνικό πρόβλημα, που οι Έλληνες την είπανε δημοκρατία. Ξέρεις άλλη λέξη με πιο αδρή, πιο γόνιμη, πιο πλούσια, πιο σοφή, και πιο έμορφη αν θέλεις ουσία από τη λέξη δημοκρατία; Εγώ δεν ξέρω. Και γράμματα γνωρίζω, που λένε στα δικαστήρια.

Αυτή την πρωταρχική συμπεριφορά των Ελλήνων, που προφταίνει να σε φυλάγει από τη διολίσθηση στο ηθικό χάος, ο Αριστοτέλης τη χάραξε σε μια πρόταση μαρμάρινη. Μοιάζει με τις εξισώσεις που διατυπώνουν οι μεγάλοι φυσικοί: «Ο αλτρουισμός», λέει, «είναι στον ίδιο βαθμό λανθασμένη προκατάληψη με τον εγωισμό». Ο αλτρουισμός των χριστιανών όμως δεν είναι τέτοιο δώρο. Αλλά είναι η πρόφαση για να δικαιωνίζεται ο εγωισμός τους. Σκέφτηκες ποτέ πόσο ατιμωτική είναι για σένα η στιγμή που ελεείς το διακονιάρη; Πώς επιτρέπεις, και πώς

ανέχεσαι την υπεροχή σου απέναντί του; Η ελεημοσύνη σου τον φτύνει καταπρόσωπα .

Οι χριστιανοί ποτέ δε θα μπορούσαν να πουν αυτό τον λόγο του Αριστοτέλη. Γιατί έρχονται να διακονήσουν την αρρώστεια. Δεν έρχονται να στεφανώσουν την υγεία. Η πρόταση του Αριστοτέλη είναι ο λόγος ο φυσικός και ο ολόκληρος. Αντίθετα, το «αγαπάτε αλλήλους» των χριστιανών είναι η θέση η μισή και η αφύσικη. Γιατί ο άνθρωπος δεν αγαπά μόνο, αλλά εξίσου μισεί. Πράγμα που είναι και το φυσικό και το καθημερινά συμβαίνουν... Ένας άνθρωπος που δεν μπορεί να μισήσει ποτέ, μοιάζει με τη σκύλα που δεν μάχεται τον λύκο, σαν έρχεται επίβουλα στο μαντρί, αλλά ζευγαρώνει μαζί του. Έτσι όμως ποιος θα φυλάξει τα πρόβατα;

Επειδή η διδασκαλία των χριστιανών αγνόησε ή παράβλεψε αυτό το δεύτερο φυσικό μισό, η φύση και τα πράγματα την τιμώρησαν με τη χειρότερη τιμωρία. Την έκαναν στα λόγια να γίνεται διδασκαλία απλότητας και αγάπης, και στην πράξη να μένει συμπεριφορά πονηρίας και μίσους. Αυτό το αναποδογύρισμα στα σκοτεινά το περιγράφει η περίφημη υποκρισία των χριστιανών, που συνέχεια τη βλέπουμε γύρω μας, και συνέχεια την παραβλέπουμε αδιάφορα. Η υποκρισία των χριστιανών μας είναι καθημερινή και βραδυνή και μεσημβρινή. Μας παραστέκει όπως το νερό που πίνουμε, και μας κυκλώνει όπως ο αέρας που ανασαίνουμε. Παράδειγμα. Στο χωριό Μαύρη Τρύπα ένας τοκογλύφος έσπρωξε τον οφειλέτη του στην απόγνωση. Κρεμάστηκε στην πόρτα του σπιτιού του. Με τρία παιδάκια μέσα. Δεν είχε να πληρώσει τα χρέη. Σαν του είπαν πως εξαιτίας του σκοιινιάστηκε ο άνθρωπος, εκείνος αγανάκτησε, σήκωσε τα χέρια του παλαβά, και φώναξε: «Ποιος θα μου δώσει τα λεφτά μου τώρα;». Από τη σύγχυση και την οργή του, πήγε ο ψυχοβγάλτης στα εικονίσματα ν' ανάψει το τσιγάρο του στη φλόγα του καντηλιού. Να γλιτώσει και το σπίρτο. Εκεί ήταν που λαδώθηκε το χαρτί στην άκρη του τσιγάρου του από το λάδι του καντηλιού. Σαν το είδε ο τοκογλύφος γονάτισε κι αρχίνησε να ικετεύει: *«Συχώρα με, Χριστέ! Μεγάλη Παρασκευή σήμερα, κι αρτεύτηκα. Οι καμπάνες χτυπούν λυπητερά το σταυρό σου, κι εγώ κατάλυσα τη νηστεία. Ήμαρτον ο αμαρτωλός»*. Τέτοιοι είμαστε οι πλείστοι χριστιανοί. Και το χειρότερο δεν το ξέρουμε. Και το χείριστο δεν θα το μάθουμε ποτές...

Θα φέρω δύο δείγματα, για να δείξω ότι αυτό το μίσος είναι η οξύτερη μορφή εχθροπάθειας, που μπόρεσε να ξεδιπλώσει η ανθρώπινη φύση. Το ένα δείγμα είναι η επινόηση της Κόλασης με τα βασανιστήρια της. Αναλογίστηκες ποτέ, τι σημαίνει την ώρα που πεθαίνει ο άνθρωπος να του φορτώνεις τον τρόπο του αιώνιου

μαρτυρίου της Κόλασης; Η ώρα του θανάτου που κάποτε θα 'ρθει για τον καθένα μας, ο θάνατος είναι η μοναδική σταθερά της ανθρώπινης φύσης, είναι μια ώρα απερίγραπτης τραγικότητας. Γιατί εκείνη τη φοβερή στιγμή ο άνθρωπος εξοφλεί την επιταγή της ζωής. Μην κοιτάς τι σημαίνει να σου πουν ξαφνικά ότι κέρδισες ένα δισεκατομμύριο στο λότο. Αλλά να κοιτάς τι σημαίνει να σου πουν ξαφνικά ότι οφείλεις να πληρώσεις, και μάλιστα αμέσως, ένα δισεκατομμύριο που δεν ήξερες ότι το 'χεις χρεωθεί και το 'χεις σπαταλήσει. Και που πια δε σου βρίσκεται ούτε δραχμή. Ρωτάς: Ποια είναι η χρέωση, και ποια είναι η σπατάλη μου; Μα είναι η ίδια η ζωή. Η ζωή η δική σου που έζησες, με όλες τις χαρές που σου 'δειξε. Ότι είδες τον ήλιο το πρωί, και τη θάλασσα τον Ιούλιο. Ότι περπάτησες σε μια ρεματιά τον Μάη μ' ένα κορίτσι στο πλάι σου, κι ακούσατε τ' αηδόνι. Ότι δίψασες, και ήπιες το κρύο νερό της πηγής. Αυτά πληρώνεις την ώρα που πεθαίνεις.

Εκείνη, λοιπόν, τη στιγμή της ανεκκλήτης χρείας και της φρικτής εγκατάλειψης είναι ακριβώς που διάλεξε η Εκκλησία να φορτώσει τον αφελή χριστιανό με τους αιώνιους τρόμους της Κόλασης:

Θα ζεις, του λέει, αιώνια κλεισμένος σ' έναν πύρινο τάφο.

Θα περνάς τους αιώνες με το αίσθημα του ραγδαίου ιλίγγου ενός ανθρώπου που γκρεμίζεται από του τριακοστό όροφο.

Θα περπατάς γυμνός σε άδεντρο τόπο, κάτω από ένα ορμητικό φλογοβρόχι.

Θα σε ρίχνουν χωρίς σταμάτημα σ' ένα βαθύ πηγάδι γιομάτο με κόκκινα, και μαύρα, και κίτρινα φίδια. Κόμπρες, οχιές, κροταλίες.

Θα βουτάς σε βόθρους. Και θα πνίγεσαι επαναληπτικά και ακατάπαυστα μπουκωμένος τα περιττώματα.

Μυτερώνυχτοι διάβολοι θα σε καρφώνουν ανάσκελα με τεράστιες πηρούνες.

Θα 'σαι φυτεμένος αιώνια στους πάγους, και θα σε φυσάει κατάγυμνο ο δρεπανηφόρος Καικίας.

Θα μεταμορφώνεσαι σε δέντρο, σε φίδι, σε τέρας. Θα ζεις, δηλαδή, το μαρτύριο της αλλαγής της σάρκας σου.

Και όλα αυτά τα φρικτώδη στους αιώνες των αιώνων. Χωρίς την ελπίδα της παύλας. Ο Δάντης εκείνους που διαβαίνουν την πύλη της Κόλασης τους βάζει να διαβάζουν μια επιγραφή που δεν παρηγοριέται με τίποτα: *«Την πάσα ελπίδα αφήστε όσοι περνάτε!»*.

Να φορτώνεις λοιπόν τον άνθρωπο τον αφελή και τον αθώο κάπου, γιατί είναι το μεγάλο σου θύμα, με τέτοιες φρικτές φαντασίες την πανίερη και την υπέρτατη και τη φοβερή ώρα που ψυχομαχεί· την ώρα που δίνει την πιο άγρια μάχη -τί 'ναι

μπροστά της τα Γαυγάμηλα και οι Κάννες και η Μάχη των Εθνών!- να βγει η ψυχούλα του για να λυτρωθεί από την αγωνία του θανάτου. Ερωτώ: Ποιος σατανάς, ποιο ανθρώπινο τέρας, ποιος αρχιτέκτονας του σκότους και του ουαί θα μπορούσε να δείξει αγριότερο μίσος και να επινοήσει χειρότερο μαρτύριο για τους ανθρώπους;

Το άλλο δείγμα μου είναι το κείμενο του αφορισμού της Εκκλησίας. Ακούστε τις λέξεις, κοιτάχτε τις σκηνές, και μετρήστε το μίσος που υπάρχει στο τυπικό του αφορισμού, την ώρα που ξεστομίζεται από το ρύγχος του ιερέα: *«Να είσαι αφωρισμένος, καταραμένος, και μετά θάνατον άλυτος. Αι πέτραι και ο σίδηρος να λυθούν, συ δε μηδαμώς. Να σχισθή η γη και να σε κοιτάει ως τον Δαθάν και τον Αβειρών. Να τρέμης επί γης ως ο Κάιν, και να απόκτησης την λέπραν του Γιεζή, και την αγχόνην του Ιούδα. Περιπλέον να έχης τας αράς των 318 θεοφόρων πατέρων».*

Ναι. Τις κατάρες των θεοφόρων πατέρων! Οι άγιοι, δηλαδή, και ο θεός που φέρνουν μέσα τους, θεοφόροι για, δεν είναι άλλο παρά χολή και ανάθεμα, πίσσα, οργή, μισανθρωπία, βρασμός και βρυγμός και τριγμός, καταλαλιά και αποθηρίωση. Ίδε η θρησκεία της αγάπης! Οποίον τρομερόν όπλον! λέει ο άγιος Παπαδιαμάντης μας για τον αφορισμό. Κι ένας άλλος θα μπορούσε να προσθέσει: Και ενάντια σε τι ανθρώπους σφεντονίζεται!...

Αν διατάξει κανείς το πρόβλημα της σχέσης Ελληνισμού και Χριστιανισμού μετωπικά, και το κοιτάξει κατάματα, θα βρει να κρατήσει δύο κρατούμενα. Το ένα είναι πως η σύνθεση αυτών των δύο κοσμοθεωριών σε ενότητα συνιστά το ακρότατο σημείο του αφύσικου μέσα σε ολόκληρη την ιστορία του ανθρώπινου πνεύματος. Το άλλο είναι πως η απόπειρα να συνταιριαστούν αυτές οι δύο αταίριαστες ροπές δυνάμεων συνιστά την κατεξοχήν ερμηνευτική τερατωδία του ευρωπαϊκού πολιτισμού. Μεγαλύτερη πομφόλυγα, και πιο γελοίο τσαλίμι από αυτό που ονομάστηκε «Ελληνοχριστιανικός Πολιτισμός» δε θα μπορούσε να σκαρφιστεί και να σκαρώσει ο άνθρωπος. Βλέπω έναν Τουρκαλβανό, με προβιά και τουλουπάνι, να πηδοκοπά και να λυγίζει χορεύοντας βαλς στα Χειμερινά Ανάκτορα της Πετρούπολης την εποχή του Στολύπιν...

Χαλκεύουμε και τεχνουργούμε το νέο άνθρωπο εκατό τοις εκατό πλαστικό, και εκατό τοις εκατό αφύσικο. Γιατί αφύσικη και πλαστική ως το μυελό των οστών της είναι τούτη η περιλάλητη ελληνοχριστιανική σύνθεση. Ενώστε το τραγί και την έλαφο, και θα 'χετε τραγέλαφο. Ενώστε την κατσίκα και την έχιδνα, και θα 'χετε χίμαιρα. Ενώστε τα σκέλη του ίππου με την κεφαλή και τις πλάτες του Θαλή

του Μιλήσιου, και θα 'χετε Κένταυρο. Ενώστε τα μπροστινά του Ερμή με τα βυζάκια της Αφροδίτης, και θα προβάλει ντροπαλός ο Ερμαφρόδιτος... Παράλογα και αφύσικα, και πανούργα και γελοία, ανυπόστατα και καρκινοπαθή, και εγκληματικά και απάνθρωπα έργα του ανθρώπου ψάχνοντας θα βρούμε πολλά. Η έμπνευση όμως που είχαν κάποιοι να επιχειρήσουν τη μίξη του Ελληνισμού με τον Χριστιανισμό, και στη συνέχεια να την ονομάσουν «εύκρατη κράση», είναι μία πράξη που μένει σαν η αποθέωση του θράσους, της άγνοιας, της πανουργίας, και της σύγχυσης των φρενών...

Τι ορίζει τη διαφορά ανάμεσα στους Έλληνες και στους χριστιανούς; Μία διαφορά, που από ένα σημείο και πέρα γίνεται αντίθεση, εναντίωση, ρήξη, πάλη της φωτιάς με το νερό; Εκείνο που ορίζει τη διαφορά είναι κάτι απλό και σαφές, όσο και το φύλλο της ελιάς. Αλλά γι' αυτό ακριβώς είναι απόλυτο και ακραίο. Η διαφορά ανάμεσα στους δύο είναι πως οι Έλληνες οικοδόμησαν έναν κόσμο που στηρίζεται στην παρατήρηση και στη νόηση, ενώ οι χριστιανοί οικοδόμησαν ένα κόσμο που στηρίζεται στην υπόθεση και στη φαντασία.

Η παρατήρηση των Ελλήνων είναι τέτοιας ποιότητας, ώστε πάντα να βεβαιώνεται πρακτικά από τα συμβαίνοντα στη φύση, και πάντα να αποδεικνύεται χειροπιαστά από το πείραμα στο εργαστήριο. Λέμε, για παράδειγμα, σήμερα ατομική φυσική, και ξεκινάμε από το «άτομο» του Δημόκριτου. Και στην ατομική φυσική τίποτα δεν γίνεται δεκτό από την κοινότητα των φυσικών, εάν προηγουμένως δεν του δοθεί το «ναι» του εργαστηρίου. Αντίθετα, η υπόθεση των χριστιανών είναι τέτοιας ποιότητας, ώστε μένει αναπόδεικτη. Οποιοδήποτε δεδομένο των χριστιανών ποτέ δε θα βρει την εφαρμογή του μέσα στην κλίμακα της φύσης. Ποτέ και κανείς, λόγου χάρη, δεν είδε τον θεό μέσα στις εξισώσεις του Αϊνστάιν ή στο λαμπορατόριο. Ποτέ και κανείς δεν είδε ένα νεκρό να ξανανεβαίνει στο φως, και να βγάζει λόγο για τον Παράδεισο και την Κόλαση. Ποτέ και κανείς δεν αγάπησε το ξένο παιδί όσο αγαπά το δικό του, ή δέχτηκε να πεθάνει το δικό του παιδί στη θέση του παιδιού ενός ξένου.

Πιο απλά, οι Έλληνες ξεκινούν από τη φύση και το ορατό. Το όργανο της μελέτης τους είναι η λογική... Αντίθετα, οι χριστιανοί ξεκινούν από την ψυχή και το αόρατο. Το όργανο της μελέτης τους είναι η φαντασία και το συναίσθημα... «*Με τη φαντασία γίνεσαι Θεός και Ρήγας, κι έχεις την ψυχή μιας μύγας*», καθώς λέει ο καλός Βάρναλης. Με τη λογική μου όμως, για να φτάσω στη Σελήνη, απόσταση ένα δευτερόλεπτο φωτός, έπρεπε να οργανώσω τη γνώση μου σ' ένα σύστημα αναγκαίας διαδοχής κατακτημένων πληροφοριών... Ξεκινώντας λοιπόν από τις

αφετηρίες της παρατήρησης και της φαντασίας βρίσκουμε και εξηγούμε, γιατί η μέθοδος των Ελλήνων οδήγησε στην επιστήμη, και γιατί ο τρόπος των χριστιανών οδήγησε στη θρησκεία. Και πάρα πέρα, βρίσκουμε και εξηγούμε, γιατί το κριτήριο της επιστήμης είναι η πειραματική απόδειξη της γνώσης, και στη συνέχεια η αναγκαστική αποδοχή της από κάθε φρόνιμο άνθρωπο, ενώ το γνώρισμα της θρησκείας είναι «η εξ αποκαλύψεως αλήθεια» και το «δόγμα». Όροι, που για την επιστήμη δεν έχουνε νόημα. Ο Αυγουστίνος, ένας πρώιμος και βαθύς θεωρητικός των χριστιανών, έλεγε ότι ο μεγαλύτερος κίνδυνος για τον Χριστιανισμό είναι τα μαθηματικά. Η πιο καθαρή δηλαδή μορφή της επιστήμης. Ήξερε ο άνθρωπος... Τον Αναξίμανδρο και τον Λεύκιππο τους έχει ακουστά ένας στους χίλιους Ευρωπαίους. Τον Αβραάμ όμως και τον Βαπτιστή Ιωάννη τους έχουν ακουστά εννιακόσιοι εβδομήντα στους χίλιους Ευρωπαίους. Τι σημαίνει αυτό; Αυτό σημαίνει ότι ο Αναξίμανδρος και ο Λεύκιππος ανήκουν στην περιοχή της επιστήμης, ενώ ο Αβραάμ και ο Βαπτιστής ανήκουν στη μη επιστήμη...

Οι χριστιανοί του Μεσαίωνα, και μάλιστα του βυζαντινού, ήσαν πολύ πιο έντιμοι από τους σύγχρονους ανεμοκυκλοπόδηδες, που με τον ζήλο τους να συγχρωτίσουν Ελληνισμό και Χριστιανισμό ανακάτεψαν τον λαγό με τη χελώνα. Γιατί είπαν καθαρά και ξάστερα ότι οι Έλληνες ήσαν μωροί. Τους κηρύξανε μια και καλή σε πνευματική πτώχευση ως την αυτοκτονία. Και διαρρήξανε μαζί τους τελειωτικά όλους τους ιστούς και όλους τους συνδέσμους. *«Τί πλανώνται προς Πλάτωνα; Τί Δημοσθένη στέργουσι τον ασθενή; Τί μη ορώσιν Όμηρον όνειρον αργόν;»*, λέει ο Ρωμανός σε κάποιον ύμνο του για τη μωρία, την αφασία, και την παραλυσία των Ελλήνων... Είναι έντιμη στάση, γιατί από το βάθος της καθαιρεί τη λογική των Ελλήνων, και στη θέση της υψώνει την πίστη... Η σύγχρονη όμως τακτική των σχολείων μας που θέλει να ερμηνεύει τους Έλληνες μέσα από το καλειδοσκόπιο των χριστιανών, είναι οικτρή απόπειρα ευνουχισμένων στο κρεβάτι. Και τρομάρα νεκροφάνειας στο φέρετρο...